

EL

EL

EL

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 30.7.2009
COM(2009) 408 τελικό

**ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ**

**Τρίτη έκθεση για την εφαρμογή της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με την
επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος
κράτους μέλους**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.	Εισαγωγή.....	3
2.	Δεύτερη έκθεση αξιολόγησης της εφαρμογής της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ (1999-2003): συμπεράσματα.....	3
3.	Εξελίξεις μετά τη δεύτερη έκθεση (2004-2007).....	4
3.1.	Προσχώρηση των δώδεκα νέων κρατών μελών	4
3.2.	Μελέτη για τη δυνατότητα εντοπισμού των πολιτιστικών αγαθών: επέκταση στα δώδεκα νέα κράτη μέλη (2007).....	4
4.	Εφαρμογή της οδηγίας κατά την περίοδο 2004-2007.....	5
4.1.	Εκθέσεις εφαρμογής των κρατών μελών	5
4.2.	Αξιολόγηση της εφαρμογής της οδηγίας	6
4.2.1.	Διοικητική συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρχών (άρθρο 4) .	7
4.2.2.	Η αγωγή επιστροφής (άρθρο 5)	8
5.	Συμπεράσματα	8
6.	Επόμενο βήμα	9
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	10

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οδηγία 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, που εκδόθηκε στις 15 Μαρτίου 1993¹, θεσπίζει μηχανισμούς συνεργασίας μεταξύ των εθνικών αρχών και μια δικαστική διαδικασία επιστροφής των πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους.

Στο κοινοτικό επίπεδο, τα πολιτιστικά αγαθά υπόκεινται στις διατάξεις της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (εφεξής «συνθήκη ΕΚ»), και ιδίως στις διατάξεις που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Ειδικότερα, τα άρθρα 28 και 29 της συνθήκης ΕΚ απαγορεύουν μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος με τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών και επί των εξαγωγών. Εντούτοις, το άρθρο 30 ορίζει ότι τα άρθρα 28 και 29 της συνθήκης ΕΚ δεν αντιτίθενται στις απαγορεύσεις ή στους περιορισμούς εισαγωγών, εξαγωγών ή διαμετακομίσεων που δικαιολογούνται από «λόγους προστασίας των εθνικών θησαυρών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία». Έτσι, βάσει του εν λόγω άρθρου, τα κράτη μέλη διατηρούν το δικαίωμα να ορίζουν τα πολιτιστικά αγαθά που θεωρούν εθνικούς θησαυρούς, καθώς και τη δυνατότητα να λαμβάνουν τα μέτρα που είναι αναγκαία για την προστασία τους.

Σ' αυτό το πλαίσιο, η οδηγία 93/7/ΕΟΚ είναι συνοδευτικό μέτρο της εσωτερικής αγοράς που έχει ως στόχο να συμβιβάσει τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς με την εγγύηση ότι τα κράτη μέλη θα μπορούν να εξασφαλίζουν την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που έχουν χαρακτήρα εθνικών θησαυρών με καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία, σύμφωνα με το άρθρο 30 της συνθήκης ΕΚ.

Σύμφωνα με το άρθρο 16 παράγραφος 2 της οδηγίας, η Επιτροπή υποβάλλει κάθε τρία χρόνια στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή έκθεση αξιολόγησης σχετικά με την εφαρμογή της².

Το παρόν έγγραφο είναι η τρίτη έκθεση αξιολόγησης της εφαρμογής της οδηγίας. Καλύπτει την περίοδο 2004-2007 και αναλύει την εφαρμογή της οδηγίας στα κράτη μέλη³.

2. ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 93/7/ΕΟΚ (1999-2003): ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στη δεύτερη έκθεση διαπιστώθηκε ότι τα κράτη μέλη ήταν της γνώμης ότι η οδηγία ήταν χρήσιμη για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και ότι το κοινοτικό νομικό

¹ Οδηγία 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 15ης Μαρτίου 1993 σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος κράτους μέλους, ΕΕ L 74 της 27.3.1993, σ. 74, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 96/100/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Φεβρουαρίου 1997, ΕΕ L 60 της 1.3.1997, σ. 59, και την οδηγία 2001/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Ιουνίου 2001, ΕΕ L 187 της 10.7.2001, σ. 43.

² Πρώτη έκθεση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 3911/92 του Συμβουλίου σχετικά με την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών και της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους, COM(2000) 325 τελικό της 25ης Μαΐου 2000. Δεύτερη έκθεση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή για την εφαρμογή της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους, COM(2005) 675 τελικό.

³ Η Επιτροπή δεν έχει λάβει την εθνική έκθεση εφαρμογής της Εσθονίας, της Ιρλανδίας, του Λουξεμβούργου, της Μάλτας και της Βουλγαρίας.

πλαίσιο που δημιουργήθηκε από την οδηγία ήταν επαρκές, μολονότι κρίνονταν αναγκαίες ορισμένες βελτιώσεις. Η εν λόγω δεύτερη έκθεση κατέληγε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι ήταν σκόπιμο:

- να βελτιωθεί η συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ κρατών μελών,
- να αυξηθεί το χρονικό διάστημα του ενός έτους για την άσκηση της αγωγής επιστροφής,
- να διατηρηθούν τα κατώτατα οικονομικά όρια,
- να διατηρηθεί αμετάβλητη η περιοδικότητα της έκθεσης αξιολόγησης.

Η Επιτροπή είχε σημειώσει την πρόθεσή της να ζητήσει τη γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής πολιτιστικών αγαθών όσον αφορά το θέμα της προθεσμίας της αγωγής επιστροφής και του ρυθμού των εκθέσεων.

3. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΘΕΣΗ (2004-2007)

3.1. Προσχώρηση των δώδεκα νέων κρατών μελών

Πριν από κάθε προσχώρηση, η Επιτροπή εξέτασε τα σχέδια εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο. Τα υποψήφια για προσχώρηση κράτη επωφελήθηκαν επίσης από τακτική τεχνική βοήθεια για να επιτύχουν ευκολότερα την ορθή μεταφορά.

Η Επιτροπή κίνησε διαδικασίες για παράλειψη κατά ορισμένων κρατών μελών⁴ λόγω της μη εμπρόθεσμης κοινοποίησης των εθνικών μέτρων μεταφοράς. Οι διαδικασίες αυτές τερματίστηκαν μετά την ανακοίνωση και επαλήθευση των εθνικών μέτρων.

Στο χρονικό διάστημα μεταξύ των δύο προσχωρήσεων (2004 και 2007), η συμβουλευτική επιτροπή πολιτιστικών αγαθών (η οποία σήμερα ονομάζεται «επιτροπή για την εξαγωγή και την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών») συνεδρίασε μία φορά, στις 16 Φεβρουαρίου 2005. Μεταξύ των θεμάτων σχετικά με την οδηγία τα οποία ετέθησαν από τα κράτη μέλη ήταν η ανάγκη αύξησης του χρονικού διαστήματος του ενός έτους για την άσκηση της αγωγής επιστροφής. Αυτό το αίτημα της Ελλάδας υποστηρίχθηκε από άλλα κράτη μέλη όπως η Ισπανία και η Ιταλία.

3.2. Μελέτη για τη δυνατότητα εντοπισμού των πολιτιστικών αγαθών: επέκταση στα δώδεκα νέα κράτη μέλη (2007)

Στο τέλος του 2006 η Επιτροπή ζήτησε επέκταση της μελέτης για τη δυνατότητα εντοπισμού των πολιτιστικών αγαθών από τα παλαιά 15 κράτη μέλη και τις τρεις χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου στα δώδεκα νέα κράτη μέλη. Η νέα μελέτη του 2007 επικύρωσε τα συμπεράσματα της μελέτης του 2004⁵, δηλαδή ότι η δυνατότητα εντοπισμού διασφαλίζεται μόνο για τους εθνικούς θησαυρούς και, σε μικρότερο βαθμό, για τα πολιτιστικά αγαθά που κυκλοφορούν βάσει άδειας εξόδου.

Επιπλέον, η εν λόγω μελέτη επιβεβαίωσε τις συστάσεις της βασικής μελέτης, και ιδίως τη σκοπιμότητα

- θέσπισης ενός ενιαίου προτύπου έγκρισης μεταφορών των πολιτιστικών αγαθών στον κοινοτικό χώρο,
- δημιουργίας μιας ευρωπαϊκής βάσης δεδομένων των αδειών μεταφοράς και των αδειών εξαγωγής προς τρίτες χώρες,

⁴ Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία και Βουλγαρία.

⁵ http://ec.europa.eu/enterprise/regulation/goods/dir937_en.htm

- δημιουργίας συστημάτων σήμανσης των πολιτιστικών αγαθών, και
- σύστασης ενός δικτύου για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών.

Ορισμένα κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων π.χ. η Γαλλία, θα επιθυμούσαν να εξεταστούν οι εν λόγω συστάσεις από την επιτροπή για την εξαγωγή και την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών. Η Επιτροπή θεωρεί, ωστόσο, ότι οι συστάσεις αυτές, οι οποίες υπερβαίνουν το νομικό πλαίσιο της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ, πρέπει να αξιολογηθούν με βάση τις αρχές σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών (άρθρα 28 έως 30 της συνθήκης ΕΚ)⁶.

4. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2004-2007

4.1. Εκθέσεις εφαρμογής των κρατών μελών

Σύμφωνα με το άρθρο 16 παράγραφος 1 της οδηγίας, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να υποβάλλουν στην Επιτροπή κάθε τρία χρόνια έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας⁷.

Γενικά, τα κράτη μέλη θεωρούν ότι η οδηγία είναι χρήσιμο μέσο για την επιστροφή των εθνικών θησαυρών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους και βρίσκονται σε άλλο κράτος μέλος. Συμφωνούν, επίσης, ότι, αν και η οδηγία έχει κάποιο προληπτικό χαρακτήρα για τη διασφάλιση της πολιτιστικής κληρονομιάς, δεν αποτελεί μέσο καταπολέμησης της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών.

Οι εθνικές εκθέσεις διαπιστώνουν:

- την όχι συχνή εφαρμογή της οδηγίας, τόσο στο πλαίσιο των ενεργειών διοικητικής συνεργασίας όσον και κατά την άσκηση της αγωγής επιστροφής (βλέπε παράρτημα)⁸,
- τον επιθυμητό χαρακτήρα μιας αύξησης της διοικητικής συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων αρχών σε εθνικό και σε κοινοτικό επίπεδο,
- την ανάγκη να γίνουν κάποιες αναπροσαρμογές στην οδηγία, προκειμένου να καταστεί πιο αποτελεσματική.

Επιπλέον, τα περισσότερα κράτη μέλη θεωρούν ότι ο μικρός αριθμός περιπτώσεων εφαρμογής της οδηγίας αιτιολογείται από τη διοικητική περιπλοκότητα και το οικονομικό κόστος εφαρμογής της. Σύμφωνα με τα ίδια κράτη μέλη, οι συνέπειες αυτές θα ωθούν τις εθνικές αρχές να προτιμούν την άσκηση αστικών ή ποινικών αγωγών. Επιπλέον, ορισμένα κράτη μέλη, όπως η Γαλλία, η Ιταλία ή η Ουγγαρία, εκτιμούν ότι ο περιορισμός του πεδίου εφαρμογής μόνο στους εθνικούς θησαυρούς που απαριθμούνται στο παράρτημα της οδηγίας ή ανήκουν σε δημόσιες συλλογές ή περιλαμβάνονται σε καταλόγους εκκλησιαστικών ιδρυμάτων συνιστά πρόσθετο περιοριστικό παράγοντα.

Βελτιώσεις που προτάθηκαν από τα κράτη μέλη

⁶ Κατά την περίοδο 2004-2007 η Επιτροπή χειρίστηκε μία μόνο καταγγελία που αφορούσε τα εμπόδια κατά την έξοδο ενός πολιτιστικού αγαθού από ένα κράτος μέλος σε άλλο κράτος μέλος (άρθρο 29 της συνθήκης ΕΚ).

⁷ Για να ληφθούν συγκρίσιμα στοιχεία, η Επιτροπή διαβίβασε στις εθνικές αρχές που είναι αρμόδιες για την οδηγία 93/7/ΕΟΚ το ίδιο ερωτηματολόγιο που είχε αποσταλεί για την προετοιμασία της δεύτερης έκθεσης αξιολόγησης.

⁸ Ο πίνακας αυτός υποβλήθηκε για γνωμοδότηση και συμφωνία στις εθνικές αρχές που είναι αρμόδιες για την οδηγία.

Προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα της οδηγίας, σχεδόν το σύνολο των κρατών μελών είναι υπέρ μιας τροποποίησης του άρθρου 7 παράγραφος 1, έτσι ώστε να αυξηθεί η προθεσμία για την άσκηση της αγωγής επιστροφής. Η εν λόγω προθεσμία, η οποία σήμερα είναι ένα έτος, θα μπορούσε π.χ. να αυξηθεί σε τρία έτη. Η Γαλλία και η Ιταλία, για παράδειγμα, εκτιμούν ότι θα πρέπει επίσης να αποσαφηνιστεί το σημείο έναρξης της αντίστοιχης περιόδου.

Η μεγάλη πλειονότητα των κρατών μελών (μεταξύ των οποίων το Βέλγιο, η Γερμανία, η Ισπανία, η Κύπρος, η Ουγγαρία, η Πολωνία, η Σλοβενία και η Σλοβακία) είναι επίσης υπέρ μιας τροποποίησης του παραρτήματος της οδηγίας, είτε για να προστεθούν εν προκειμένω νέες κατηγορίες αγαθών, όπως ορισμένα έργα σύγχρονης τέχνης, είτε για να τροποποιηθούν τα ισχύοντα κατώτατα οικονομικά όρια⁹, ή ακόμη και η περιοδικότητα των εκθέσεων.

Η Τσεχική Δημοκρατία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Αυστρία υπογραμμίζουν τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν κατά την άσκηση των αγωγών επιστροφής και οι οποίες οφείλονται, για παράδειγμα, στις διαφορετικές ερμηνείες της έννοιας «δέουσα επιμέλεια» ή της έννοιας «εύλογης αποζημίωσης» από τα εθνικά δικαστήρια που είναι αρμόδια για την αγωγή επιστροφής. Γι' αυτό το λόγο, τα εν λόγω κράτη μέλη είναι υπέρ της καθιέρωσης μιας ομοιόμορφης ερμηνείας αυτών των εννοιών. Η Τσεχική Δημοκρατία προτείνει εν προκειμένω να τροποποιηθούν τα άρθρα 9 και 11 της οδηγίας, για να καταστούν σαφέστερες οι υποχρεώσεις του νομέα κατά την απόκτηση ενός πολιτιστικού αγαθού. Όπως προαναφέρθηκε, ορισμένα κράτη μέλη (όπως η Γαλλία, η Ιταλία, ή η Ουγγαρία) σημειώνουν ότι οι έννοιες «πολιτιστικό αγαθό» και «εθνικός θησαυρός» διαφέρουν από ένα κράτος μέλος σε άλλο, πράγμα που δυσκολεύει την εφαρμογή της οδηγίας από τις αρχές που είναι αρμόδιες για την εφαρμογή της. Τα εν λόγω κράτη μέλη προτείνουν, λοιπόν, να επανεξεταστεί το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας.

Τέλος, ορισμένα κράτη μέλη θεωρούν ότι ένα σύνολο κατευθυντήριων γραμμών για την εκτέλεση των ενεργειών διοικητικής συνεργασίας (άρθρο 4) θα διευκόλυνε την εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας.

4.2. Αξιολόγηση της εφαρμογής της οδηγίας

Με βάση τις πληροφορίες που ανακοινώθηκαν από τα κράτη μέλη σχετικά με την περίοδο 2004-2007, η Επιτροπή κατάρτισε, στον πίνακα του παραρτήματος, κατάλογο των περιπτώσεων εφαρμογής των άρθρων 4 και 5 της οδηγίας στο χρονικό διάστημα μεταξύ 2004 και 2007.

Ειδικότερα, τα κράτη μέλη εφάρμοσαν το άρθρο 4, το οποίο προβλέπει ενέργειες διοικητικής συνεργασίας μέσω των αιτήσεων αναζήτησης πολιτιστικών αγαθών και των κοινοποιήσεων ανακάλυψης πολιτιστικών αγαθών στο έδαφος άλλου κράτους μέλους. Επιπλέον, τρία κράτη μέλη (Γερμανία, Κύπρος και Λετονία) σημειώνουν ότι επέτρεψαν σε άλλο κράτος μέλος να εξακριβώσει τη φύση του αγαθού. Η Ισπανία, η Αυστρία και η Σουηδία σημειώνουν ότι έλαβαν διοικητικά μέτρα για την υλική συντήρηση ενός πολιτιστικού αγαθού, η Ουγγαρία και η Ελλάδα δηλώνουν ότι ζήτησαν προσωρινά μέτρα για να εμποδίσουν κάθε πράξη διαφυγής του πολιτιστικού αγαθού από τη διαδικασία επιστροφής.

Οι εθνικές συνεισφορές λαμβάνουν επίσης υπόψη την επιστροφή 148 πολιτιστικών αγαθών έπειτα από διαπραγματεύσεις μεταξύ των εθνικών αρχών, χωρίς την προσφυγή στη δικαιοσύνη.

⁹ Ορισμένα κράτη μέλη είναι υπέρ της αύξησης (Κύπρος και Ηνωμένο Βασίλειο), ενώ άλλα υπέρ της μείωσης (Ισπανία, Ουγγαρία, Αυστρία, Πολωνία, Σλοβενία, Σλοβακία, Σουηδία και Ρουμανία).

Τέλος, οι εθνικές αρχές σημειώνουν ότι άσκησαν οκτώ αγωγές επιστροφής δυνάμει του άρθρου 5 κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς¹⁰.

Εντούτοις, όπως και κατά τις προηγούμενες αξιολογήσεις, η Επιτροπή επιμένει στη δυσκολία επαλήθευσης της ακρίβειας των στοιχείων που ανακοινώνονται όσον αφορά την εφαρμογή των άρθρων 4 και 5. Σ' αυτό το πλαίσιο, ορισμένες εθνικές αρχές αρμόδιες για την εφαρμογή της οδηγίας υπογράμμισαν την ύπαρξη δυσκολιών όσον αφορά τη συλλογή όλων των πληροφοριών, ιδίως εκείνων που σχετίζονται με τις αγωγές επιστροφής.

4.2.1. Διοικητική συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρχών (άρθρο 4)

Από τις εθνικές εκθέσεις προκύπτει ότι η συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφοριών είναι καλές σε εθνικό επίπεδο μεταξύ των κεντρικών αρχών που είναι αρμόδιες για την οδηγία και των άλλων αρχών που είναι αρμόδιες για θέματα παράνομης εξόδου πολιτιστικών αγαθών (κυρίως τα τελωνεία και η αστυνομία). Επιπλέον, οι κεντρικές αρχές εκτιμούν ότι η συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφοριών είναι απαραίτητες για την εφαρμογή της οδηγίας. Για παράδειγμα, η Ουγγαρία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Πολωνία και η Ρουμανία σημείωσαν την ύπαρξη είτε συμφωνιών συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων εθνικών αρχών είτε μηχανισμών ad hoc (η κεντρική υπηρεσία καταπολέμησης του λαθρεμπορίου πολιτιστικών αγαθών στη Γαλλία) είτε ομάδων εργασίας για την ανταλλαγή πληροφοριών και ορθών πρακτικών (Γερμανία και Πορτογαλία). Οι Κάτω Χώρες γνωστοποιούν την πρόθεσή τους¹¹ να εντείνουν αυτή τη συνεργασία όσον αφορά, για παράδειγμα, τις ανταλλαγές γνώσεων, εμπειρίας και κατάρτισης. Το Βέλγιο ανακοινώνει ότι από το 2008 προβλέπονται τακτικές συνεδριάσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων αρχών καθώς και ένα σχέδιο συνεργασίας.

Τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν επίσης τη σημασία της καλής διοικητικής συνεργασίας και της καλής ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών για την εφαρμογή της οδηγίας. Σ' αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα σημειώνει ότι όλες οι πληροφορίες που λαμβάνει σχετικά με αγαθά που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους της διαβιβάζονται από τα εθνικά δικαστήρια ή από την Ιντερπόλ και όχι από τις εθνικές αρχές που είναι αρμόδιες για την οδηγία. Επιπλέον, η ελληνική αρχή σημειώνει ότι ενημερώνει πάντα τις άλλες εθνικές αρχές που είναι αρμόδιες για την οδηγία σχετικά με τις κλοπές που καταγράφονται στο έδαφός της. Σ' αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα διαπιστώνει τις ελλείψεις διοικητικής συνεργασίας στο ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Γαλλία υπογραμμίζει τη σκοπιμότητα της δημιουργίας μιας πλατφόρμας επαφών και ανταλλαγών μεταξύ των εθνικών αρχών που είναι αρμόδιες για την οδηγία σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σύμφωνα με τις Κάτω Χώρες, η συνεργασία αυτή θα πρέπει να διευρυνθεί στις χώρες μέλη του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου¹². Η Τσεχική Δημοκρατία και η Λιθουανία προτείνουν να βελτιωθεί η επικοινωνία με ηλεκτρονικά μέσα, όπως μια κοινή διαδικτυακή πύλη¹³. Η Επιτροπή υπενθυμίζει εν προκειμένω το πιλοτικό σχέδιο ITCG (*Information on Transfer of Cultural Goods* -

¹⁰ Εκτός από την αίτηση της Τσεχικής Δημοκρατίας προς τη Γερμανία για το βαπτιστήριο (*Taufbecken*), η οποία απορρίφθηκε λόγω παραγραφής το 2008, οι υπόλοιπες ενέργειες ήταν ακόμη εν εξελίξει στο τέλος του 2007.

¹¹ *Pure Art- preventive criminal analysis of the Dutch art and antiques trade*. Intraval- Groningen-Rotterdam.2007. Η έκθεση αυτή καταρτίστηκε έπειτα από έρευνα σχετικά με την τρωτότητα της αγοράς της τέχνης στις Κάτω Χώρες έναντι του οργανωμένου εγκλήματος.

¹² Η οδηγία 93/7/ΕΟΚ εφαρμόζεται επίσης στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών, η οποία αποτελεί μέρος της συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, σύμφωνα με το παράρτημα II κεφάλαιο 28 σημείο 1.

¹³ Ευρωπαϊκή διαδικτυακή πύλη που να επιτρέπει στα κράτη μέλη να ανταλλάσσουν επικαιροποιημένα στοιχεία σχετικά με τις άδειες εξαγωγής και να παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις παράνομες εξόδους. Η εν λόγω διαδικτυακή πύλη θα ήταν κυρίως ένα σημείο εισόδου για τις εθνικές βάσεις δεδομένων σχετικά με τα κλαπέντα αγαθά (ομάδα CIRCA).

Ανταλλαγή στοιχείων μεταξύ δημοσίων διοικήσεων), που έχει ως σκοπό να διευκολύνει τις ανταλλαγές πληροφοριών σχετικά με την προστασία των πολιτιστικών αγαθών μεταξύ των αρμόδιων διοικήσεων¹⁴. Τέλος, η Πορτογαλία σημειώνει επίσης ότι η διασφάλιση της πολιτιστικής κληρονομιάς θα είναι πιο αποτελεσματική, αν όλες οι αρμόδιες αρχές συνεργάζονται επίσης με την Ιντερπόλ και την Ευρωπόλ.

Τα κράτη μέλη επιβεβαιώνουν ότι θα ήταν χρήσιμο να υπάρχουν κοινές κατευθυντήριες γραμμές για τη διοικητική συνεργασία, όπως εκείνες που θεσπίστηκαν το 2002 από την επιτροπή για την εξαγωγή και την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών. Κατά τη γνώμη τους, οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές αποτελούν πολύ σημαντικό μέσο πληροφόρησης σχετικά με τις εθνικές διατάξεις που εφαρμόζονται για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και σχετικά με τις αρμόδιες αρχές στα κράτη μέλη. Τέλος, όλα τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν ότι η επιτροπή για την εξαγωγή και την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών μπορεί να διευκολύνει τη διοικητική συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εκπροσωπούμενων εθνικών αρχών.

4.2.2. Η αγωγή επιστροφής (άρθρο 5)

Με βάση τις πληροφορίες που διαβιβάστηκαν από τα κράτη μέλη, κατά το χρονικό διάστημα 2004-2007 ασκήθηκαν οκτώ αγωγές επιστροφής δυνάμει του άρθρου 5.

Τα κράτη μέλη θεωρούν ότι ο μικρός αυτός αριθμός οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους: 1) στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, το οποίο καλύπτει αποκλειστικά και μόνο τους εθνικούς θησαυρούς που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους από την 1η Ιανουαρίου 1993 και είτε ανήκουν σε μια από τις κατηγορίες αγαθών που απαριθμούνται στο παράρτημα της οδηγίας είτε αποτελούν μέρος των δημόσιων συλλογών ή των καταλόγων εκκλησιαστικών ιδρυμάτων· και 2) στην προθεσμία για την άσκηση της αγωγής επιστροφής, η οποία είναι ένα έτος από τη στιγμή κατά την οποία το αιτούν κράτος μέλος έλαβε γνώση του τόπου στον οποίο βρίσκεται το αγαθό και της ταυτότητας του νομέα ή του κατόχου του. Για τους λόγους αυτούς, πολλά κράτη μέλη σημειώνουν ότι προτιμούν να χρησιμοποιούν άλλα νομικά μέσα, όπως οι διατάξεις της σύμβασης της UNESCO¹⁵, για την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών τους.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα των δύο προηγούμενων εκθέσεων αξιολόγησης, η πλειονότητα των κρατών μελών εκτιμά ότι η οδηγία είναι χρήσιμο μέσο που μπορεί να επιτύχει την επιστροφή ορισμένων πολιτιστικών αγαθών τα οποία έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους και να συμβάλει στην προστασία της κληρονομιάς. Τα ίδια κράτη μέλη αναγνωρίζουν ότι η οδηγία έχει προληπτικό αποτέλεσμα που αποθαρρύνει την παράνομη έξοδο των αγαθών. Εντούτοις, τα κράτη μέλη εκφράζουν τη

¹⁴ Το πιλοτικό σχέδιο ITCG χρηματοδοτήθηκε μεταξύ 1997 και 2000 από το πρόγραμμα IDA (*Interchange of Data between Administrations - Ανταλλαγή στοιχείων μεταξύ δημοσίων διοικήσεων*). Η τελική του έκθεση, η οποία δημοσιεύτηκε το Μάιο του 2000, προέβλεπε τη δημιουργία ενός διαδικτυακού τόπου αποτελούμενου από δύο μέρη: το ένα, δημόσιο, που να περιέχει τις πληροφορίες σχετικά με τα πολιτιστικά αγαθά (εθνικές νομοθεσίες, έντυπα μετακινήσεων, διευθύνσεις επικοινωνίας κ.λπ.), το δε άλλο, στο οποίο να έχουν πρόσβαση μόνο οι διοικήσεις και το οποίο να έχει τυποποιημένη ζώνη ανταλλαγών, να περιέχει εμπιστευτικές πληροφορίες. Μολονότι η Επιτροπή πρότεινε το 2003 τη δρομολόγηση της φάσης εκτέλεσης αυτού του σχεδίου, η διαδικασία έγκρισης εμποδίστηκε.

¹⁵ Σύμβαση σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν προκειμένου να απαγορευθούν και να εμποδιστούν η παράνομη εισαγωγή, εξαγωγή και μεταφορά πολιτιστικών αγαθών· Παρίσι, 14 Νοεμβρίου 1970.

δυσαρέσκεία τους για ορισμένους περιορισμούς της οδηγίας, όπως για παράδειγμα η προθεσμία ενός έτους για την άσκηση αγωγής επιστροφής.

Όσον αφορά τη διοικητική συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο της οδηγίας, η Επιτροπή παρατηρεί βελτίωση τόσο εντός όσο και μεταξύ των κρατών μελών. Εντούτοις, σημειώνει την ύπαρξη κενών, αφενός, στη συλλογή και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρχών που είναι αρμόδιες για την οδηγία και των άλλων εθνικών αρχών που είναι αρμόδιες για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και, αφετέρου, μεταξύ των διαφόρων εθνικών αρχών που είναι αρμόδιες για την οδηγία. Σ' αυτό το πλαίσιο, η Επιτροπή προτείνει στα κράτη μέλη να αναλάβουν τις ενέργειες που είναι αναγκαίες για την επίτευξη καλύτερης συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων αρμόδιων αρχών. Για να τα υποστηρίξει, η Επιτροπή θα επικαιροποιήσει τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη διοικητική συνεργασία και θα δημοσιεύσει τους καταλόγους τους σχετικούς με τις εθνικές αρχές που είναι αρμόδιες για την οδηγία. Σ' αυτό το πλαίσιο, η Επιτροπή επιμένει στην υποχρέωση των κρατών μελών να της κοινοποιούν, κάθε φορά που υπάρχουν αλλαγές, τα στοιχεία της εθνικής αρχής την οποία ορίζουν σύμφωνα με το άρθρο 3 της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ, έτσι ώστε να μπορεί με επικαιροποιείται ο κατάλογος που δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όσον αφορά την αγωγή επιστροφής, η Επιτροπή σημειώνει ότι ο μικρός αριθμός αγωγών που ασκήθηκαν μπορεί επίσης να οφείλεται στην επιτυχία των ενεργειών διοικητικής συνεργασίας, και ιδίως στη θετική έκβαση διαπραγματεύσεων για φιλική επιστροφή χωρίς προσφυγή στα δικαστήρια¹⁶. Εντούτοις, υπάρχει ομοφωνία μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά το γεγονός ότι η μικρή προθεσμία του ενός έτους περιορίζει σήμερα την αποτελεσματικότητα της οδηγίας και ότι θα πρέπει να αυξηθεί. Αντίθετα, η ομοφωνία αυτή δεν υπάρχει πλέον όσον αφορά άλλες προτάσεις τροποποιήσεων της οδηγίας, για παράδειγμα, εκείνες που έχουν ως σκοπό να προστεθούν κατηγορίες αγαθών στο παράρτημα ή να τροποποιηθούν τα κατώτατα οικονομικά όρια των εν λόγω αγαθών.

6. ΕΠΟΜΕΝΟ ΒΗΜΑ

Με βάση τις πληροφορίες που έχουν συλλεγεί σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας, η Επιτροπή εκτιμά ότι θα πρέπει να εξετασθεί το ενδεχόμενο αναθεώρησης της οδηγίας. Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι οιαδήποτε πρόταση τροποποίησης θα πρέπει προηγουμένως να αναλυθεί εκτενώς ως προς τις συνέπειές της από τις εθνικές αρχές που είναι αρμόδιες για την οδηγία.

Σ' αυτό το πλαίσιο, η Επιτροπή θα προτείνει στην επιτροπή για την εξαγωγή και την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών τη δημιουργία, υπό την αιγίδα της, μιας ομάδας εργασίας ad hoc το 2009. Σκοπός αυτής της ομάδας θα είναι να εντοπίσει τα προβλήματα που συνδέονται με την εφαρμογή της οδηγίας και να προτείνει αποτελεσματικές και αποδεκτές λύσεις για όλα τα κράτη μέλη ενόψει ενδεχόμενης αναθεώρησης της οδηγίας.

* * *

Η Επιτροπή καλεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή να λάβουν υπόψη τους την παρούσα έκθεση.

¹⁶ Βλ. πίνακα «Ανασκόπηση των επιστροφών (με φιλικό διακανονισμό, χωρίς προσφυγή στα δικαστήρια)» στο παράρτημα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακες των επιστροφών, αγωγών επιστροφής και διοικητικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών από το 2004 έως το 2007¹⁷

- Ανασκόπηση των επιστροφών (με φιλικό διακανονισμό, χωρίς προσφυγή στα δικαστήρια)

Έτος	Κράτος που έκανε την επιστροφή	Κράτος που υπέβαλε την αίτηση	Αντικείμενο
2004	Γερμανία	Ελλάδα	1 αρχαίο αντικείμενο (μαρμάρινο ανάγλυφο, τμήμα ενός γιγαντιαίου αγάλματος)
2006	Αυστρία	Γαλλία	2 τμήματα ενός πρόστυπου ανάγλυφου
2006	Λετονία	Πολωνία	2 ξύλινα πρόστυπα ανάγλυφα (τμήμα μιας Αγίας Τράπεζας)
2006	Ηνωμένο Βασίλειο	Ελλάδα	1 αρχαίο νόμισμα
2006	Σουηδία	Ελλάδα	48 αρχαία νομίσματα
2007	Αυστρία	Ουγγαρία	1 πίνακας ζωγραφικής του W. Farkas
2007	Γαλλία	Ηνωμένο Βασίλειο	1 εβραϊκό χειρόγραφο του 14ου αιώνα
?	Γερμανία	Τσεχική Δημοκρατία	1 πολύχρωμο ξυλόγλυπτο άγαλμα αγγέλου του 18ου αιώνα
?	Γερμανία	Αυστρία	1 βασιλικό ημερολόγιο
?	Γερμανία	Τσεχική Δημοκρατία	4 πολύχρωμα ξυλόγλυπτα αγάλματα αγίων του 18ου αιώνα
?	Ισπανία	Ιταλία	1 ρωμαϊκό γλυπτό
?	Ισπανία	Σουηδία	86 θρησκευτικά αντικείμενα
?	Γαλλία	Ισπανία	1 πίνακας ζωγραφικής σε καμβά

- Ανασκόπηση των διαπραγματεύσεων για φιλική επιστροφή (άρθρο 4 παράγραφος 6 της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ)

¹⁷ Πηγή: Εθνικές εκθέσεις για την εφαρμογή της οδηγίας. Οι πίνακες αυτοί επαληθεύτηκαν από τις κεντρικές αρχές που είναι αρμόδιες για την εφαρμογή της 93/7/ΕΟΚ. Εντούτοις, ορισμένα στοιχεία δεν επιβεβαιώθηκαν από τα δύο ενδιαφερόμενα κράτη μέλη. Οι ενέργειες που συνδέονται με μια συγκεκριμένη επιστροφή μπορεί να εμφανίζονται σε πολλούς πίνακες.

Έτος	Κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση	Κράτος που υπέβαλε την αίτηση	Αποτέλεσμα
2006	Πολωνία	Λετονία	Εν εξελίξει
2006	Τσεχική Δημοκρατία	Γερμανία	Εν εξελίξει (μήτρα του βιβλίου «De Revolutionibus orbium coelestium»)
?	Γερμανία	Αυστρία	Εν εξελίξει (1 γκουάς)
?	Ισπανία	Σουηδία	Εν εξελίξει (1 κιβωτίδιο από σμάλτο)

- **Ανασκόπηση των αιτήσεων επιστροφής που υποβλήθηκαν (άρθρο 5 της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ)¹⁸**

Έτος	Κράτος που υπέβαλε την αίτηση	Κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση	Αντικείμενο
2005	Ελλάδα	Ηνωμένο Βασίλειο	1 βυζαντινή εικόνα (εν εξελίξει)
2006	Ιταλία	Αυστρία	336 αρχαιολογικά αντικείμενα (εν εξελίξει)
2006	Τσεχική Δημοκρατία	Γερμανία	Βαπτιστήριο (απορρίφθηκε το 2008 λόγω παραγραφής)
2006	Τσεχική Δημοκρατία	Αυστρία	1 άγαλμα της Madonna de Cholina, του 15ου αιώνα (επεστράφη μετά το 2007)
2006	Τσεχική Δημοκρατία	Αυστρία	1 πίνακας ζωγραφικής από εκκλησία (εν εξελίξει)
2006	Τσεχική Δημοκρατία	Αυστρία	80 αντικείμενα προερχόμενα από εκκλησίες ή από μοναστήρια (εν εξελίξει)
2006	Τσεχική Δημοκρατία	Αυστρία	4 γλυπτά προερχόμενα από υπερπολυτελές ξενοδοχείο (εν εξελίξει)
2007	Ελλάδα	Γερμανία	90 αρχαία αντικείμενα (θα επιστραφούν το 2009)

¹⁸ Το 2004, δύο αιτήσεις της Ιταλίας απορρίφθηκαν από τα ολλανδικά και γερμανικά δικαστήρια αντίστοιχα σχετικά με αγωγή που ασκήθηκε το 2002 για την επιστροφή μιας ελληνικής πανοπλίας και με μια άλλη αγωγή του 2001 για την επιστροφή 911 αρχαιολογικών αγαθών.

- Αιτήσεις αναζήτησης πολιτιστικών αγαθών (άρθρο 4 παράγραφος 1 της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ)

Έτος	Κράτος που υπέβαλε την αίτηση	Κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση	Αποτέλεσμα
2004	Ουγγαρία	Αυστρία	Θετικό (πίνακας ζωγραφικής του W. Farkas ο οποίος βρέθηκε)
2004-2007	Ελλάδα	Προς όλες τις εθνικές κεντρικές αρχές	Αρνητικό (39 αιτήσεις που αφορούν 439 αντικείμενα τα οποία εκλάπησαν από εκκλησίες και μοναστήρια)
2004-2005	Αυστρία	Ελλάδα (20 αιτήσεις)	Αρνητικό λόγω ελλιπούς πληροφόρησης σχετικά με τα αντικείμενα: 35 πίνακες ζωγραφικής και 11.886 έργα τέχνης ή αντικείμενα. Αυτή η τελευταία αίτηση σχετικά με τα έργα τέχνης ήταν από τη Βουλγαρία.
2005-2006	Γερμανία Βέλγιο Βουλγαρία Ουγγαρία Τσεχική Δημοκρατία Ρουμανία Σλοβακία		
2007	Πορτογαλία Φινλανδία		
2005	Λετονία	Πολωνία	2 ξύλινα πρόστυπα ανάγλυφα (τμήμα Αγίας Τράπεζας)
2006	Φινλανδία	Γερμανία	Αρνητικό (το αντικείμενο βρίσκεται στις ΗΠΑ)
2006	Γαλλία	Ηνωμένο Βασίλειο	1 μουσικό όργανο (δεν υπήρξε απάντηση, σύμφωνα με τη Γαλλία)
2006	Κάτω Χώρες	Γερμανία	Αρνητικό (η αίτηση για έρευνα αρχαιακού υλικού απορρίφθηκε)
2006	Πολωνία	Λετονία	Εν εξελίξει (1 αντικείμενο)
?	Γερμανία	Λιθουανία	Θετικό
?	Ιταλία	Αυστρία	Αρνητικό (1 οδοντική πρόσθεση της ρωμαϊκής περιόδου). Η αίτηση απορρίφθηκε λόγω λήξης της προθεσμίας.
?	Τσεχική Δημοκρατία	Γερμανία	2 γλυπτά επεστράφησαν, μία αίτηση ανακλήθηκε και ασκήθηκε αγωγή επιστροφής (βαπτιστήριο)
?	Τσεχική Δημοκρατία	Αυστρία	Εν εξελίξει

Έτος	Κράτος που υπέβαλε την αίτηση	Κράτος προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση	Αποτέλεσμα
?	Ρουμανία	Γαλλία	Εν εξελίξει
?	Ρουμανία	Γερμανία	Επιστροφή (3 αντικείμενα)
?	Ρουμανία	Αυστρία	Εν εξελίξει
?	Ρουμανία	Ηνωμένο Βασίλειο	Εν εξελίξει
?	Σουηδία	Ισπανία	Επιστροφή 86 θρησκευτικών αντικειμένων
?	Σουηδία	Ισπανία	Εν εξελίξει (1 κιβωτίδιο από σμάλτο)

- **Κοινοποιήσεις ανακάλυψης πολιτιστικών αγαθών (άρθρο 4 παράγραφος 2 της οδηγίας 93/7/ΕΟΚ)**

Έτος	Κοινοποιούν κράτος	Κράτος προς το οποίο απευθύνεται η κοινοποίηση	Αποτέλεσμα
2004	Γαλλία	Ελλάδα	Αρνητικό. Η οδηγία δεν μπορούσε να εφαρμοστεί επειδή είχε λήξει η προθεσμία του ενός έτους. Η Ελλάδα υποχρεώθηκε να αγοράσει τον αρχαίο αμφορέα.
2005	Ουγγαρία	Αυστρία	Θετικό (πίνακας ζωγραφικής του W. Farkas)
2006	Αυστρία	Γαλλία	Επιστροφή (2 τμήματα ενός πρόστυπου ανάγλυφου)
2006	Αυστρία	Τσεχική Δημοκρατία	Επιστροφή, κατόπιν άσκησης αγωγής επιστροφής, ενός αγάλματος της Madonna de Cholina
2006	Ηνωμένο Βασίλειο	Ελλάδα	1 αρχαίο νόμισμα το οποίο επεστράφη
2007	Γερμανία	Ελλάδα	3 κατασχέσεις: 1) 90 αρχαία αντικείμενα (τα αντικείμενα αυτά θα επιστραφούν το 2009 στην Ελλάδα). 2) 3 αρχαία αντικείμενα (υπό διερεύνηση). 3) 1 αρχαίο αντικείμενο (υπό

Έτος	Κοινοποιούν κράτος	Κράτος προς το οποίο απευθύνεται η κοινοποίηση	Αποτέλεσμα
			διερεύνηση). Σε τρεις άλλες περιπτώσεις κοινοποίησης το αποτέλεσμα ήταν αρνητικό, επειδή διαπιστώθηκε ότι τα αντικείμενα δεν είχαν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος της Ελλάδας
?	Γερμανία	Αυστρία	Αρνητικό
?	Αυστρία	Βουλγαρία	Εν εξελίξει (αρχαία νομίσματα)
?	Κύπρος	Βουλγαρία	Εν εξελίξει (3 αντικείμενα)
?	Ισπανία	Ιταλία	Επιστροφή (ρωμαϊκό γλυπτό)
?	Ισπανία	Ιταλία	Εν εξελίξει (μία Βίβλος του 16ου αιώνα)
?	Λιθουανία	Γερμανία	Θετικό